

Andrzej Fryś, Teresa Putek, Maria Skrzypiec

O uroczystości w Andrychowie, która mimowolnie stała się końcową klamrą Dwudziestolecia Międzywojennego

Wadoviana : przegląd historyczno-kulturalny 13, 178-192

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ANDRZEJ FRYŚ, TERESA PUTEK, MARIA SKRZYPIEC

O UROCZYSTOŚCI W ANDRYCHOWIE, KTÓRA MIMOWOLNIE STAŁA SIĘ KOŃCOWĄ KLAMRĄ DWUDZIESTOLECIA MIĘDZYWOJENNEGO

1. WSTĘP

Na dwa tygodnie przed wybuchem II Wojny Światowej, obchodzono w Andrychowie jubileusz dwudziestolecia Związku Inwalidów Wojennych. Głównym akcentem tej uroczystości było poświęcenie wykonanych z czarnego granitu tablic czczących obywateli Andrychowa i okolic, którzy polegli w latach 1914-1921, podczas I Wojny Światowej i Kampanii 1920 r.

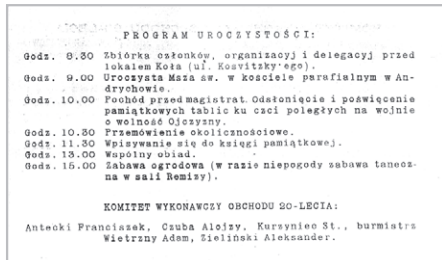
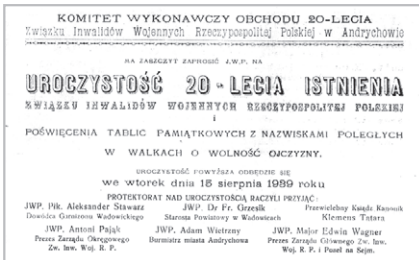
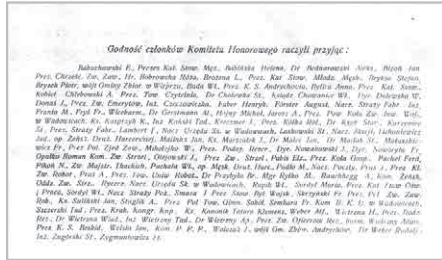
W obliczu nieuchronnej II Wojny Światowej zarządono w Polsce mobilizację powszechną dopiero 29 sierpnia 1939, a na prośbę zachodnich aliantów ogłoszenie jej odroczone do 31 sierpnia. Nawet jednak uwzględniając to, że Marszałek E. Rydz-Śmigły ogłosił mobilizację alarmową w sześciu okręgach wojskowych już 22 sierpnia, oraz to że wojna od pewnego czasu „wisiła w powietrzu” i tak można przypuszczać, że organizatorzy andrychowskiej uroczystości, którzy przecież przygotowywali ją znacznie wcześniej, nie zdawali sobie sprawy z tego, że uroczystość poświęcona pamięci ofiar jednej straszliwej wojny, odbywa się tak blisko wybuchu drugiej, o wiele straszliwszej.

Dopuszczalne jest zatem zawarte w tytule stwierdzenie, że był to mimowolny, acz wyraźny akcent zamykający Dwudziestolecie Międzywojenne.

OPIS UROCZYSTOŚCI

Uroczystość odbyła się we wtorek 15 sierpnia 1939 roku. Zgodnie z tekstem zachowanego do dziś dnia zaproszenia protektorat nad nią objęli: płk Aleksander Stawarz – Dowódca Garnizonu Wadowickiego, dr Franciszek Grzesik – Starosta

Powiatowy w Wadowicach, Przewielebny Ksiądz Kanonik Klemens Tata, Antoni Pająk – Prezes Zarządu Okręgowego Związku Inwalidów Wojennych Rzeczypospolitej Polskiej, Adam Wietrzny – Burmistrz miasta Andrychowa, Major Edwin Wagner – Prezes Zarządu Głównego Zw. In. Woj. R. P. Poseł na Sejm.

Zaproszenie na uroczystość w Andrychowie w 1939 roku

Przed lokalem Koła Związku Inwalidów Wojennych R. P. na ul. Koświczky'ego (obecnie ulica 27 stycznia) około godz. 8.30 zebrał się jego członkowie, zaproszone organizacje i delegacje. Następnie po uroczystej Mszy Świętej, w kościele parafialnym w Andrychowie pochód przeszedł przed Magistrat gdzie o godz. 10.00 nastąpiło uroczyste odsłonięcie i poświęcenie pamiątkowych tablic ku czci poległych na wojnie o wolność Ojczyzny. Tablice były zamocowane na hakach po obu stronach drzwi wejściowych do Kapliczki Św. Floriana znajdującej się na Rynku przed Magistratem.

Dalszą częścią uroczystości było okolicznościowe przemówienie starszego dr Aleksandra Bednarowskiego, jednego z członków Komitetu Honorowego uroczystości. Jak wspomina Andrychowianin starszego pokolenia pan Władysław Szuka, w swojej mowie dr Bednarowski nawiązał m.in.: do groźby nadchodzącej wojny, roszczeniach Niemiec wobec Polski. Przypomnił głoszone przez Niemców tezy, iż Andrychów i takie wioski jak Inwałd czy Barwałd są to ziemie o ko-

Harcerze przed kaplicą

Figurka św. Floriana

rzeniach niemieckich. Kontynuując swoje przemówienie do zgromadzonych na Rynku dr Bednarowski nawiązał również do krążącej anegdoty niemieckiej, że gdzie jest pięciu Niemców tam już są „Wielkie Niemcy” a gdzie jest 5 paczek margaryny tam są ślady niemieckiej kultury. Trzeba niestety przyznać, że retoryka mówcy przypomina powszechne wówczas, nieco tromtadrackie sformułowania, „jesteśmy silni, zwarci i gotowi”, czy „nie od damy ani guzika”

Po przemówieniu około 11.30 goście wpisywali się do książki pamiątkowej, po czym udali się na wspólny obiad. Zakończeniem uroczystości była zabawa ogrodowa, która rozpoczęła się o godz. 15.00.

Warto się przez moment zatrzymać nad historią i dalszymi losami kapliczki, jak i samych tablic. Pierwszą, drewnianą kapliczkę ufundował w tym miejscu prawdopodobnie mieszczanin andrychowski, Antoni Probanowski (1713 – 1803)¹. Uległa ona zniszczeniu podczas wielkiego pożaru Andrychowa w 1893 r². Miejscowe społeczeństwo odbudowało kapliczkę, tym razem już murowaną, jako wotum dziękczynne za ocalenie pozostałych zabudowań miasta. Otoczona czterema kasztanami kapliczka dodawała miasteczku uroku i przetrwała aż do kwietnia 1940, gdy Niemcy zmusili Żydów do jej zburzenia. Przetrwała jedynie figurka Św. Floriana, dziś przechowywana w Izbie Regionalnej TMA.

1 I. Żmija: „Z archiwum X Proboszcza 0008”, „Nowiny Andrychowskie” nr 7(164)/2004

2 Data wg: M. Kulczykowski: „Dwa wieki miasta Andrychowa (1767 – 1967). Kraków 1967

Dobrze się stało, iż tablice nie zostały wmurowane w ściany kapliczki, bo wówczas z pewnością nie mogły by być po kryjomu zabrane i ukryte. A tak się właśnie stało, bo jakiś dzielny andrychowski patriota, przewidując dewastacje kapliczki, zabrał je i zaniósł ówczesnemu grabarzowi Michałowi Grządzielowi. Pan Grządziel zakopał je obok swojego domu, który mieścił się wówczas na terenie cmentarza, w miejscu gdzie obecnie znajduje się Dom Pogrzebowy. Tablice przeleżały pod ziemią aż do końca wojny.

Po wojnie w latach 50-tych na Cmentarzu Komunalnym w Andrychowie (obecna kwatery XI) został wybudowany kamienny pomnik, w który wmurowano zachowane w dobrym stanie, dwie „historyczne” już tablice. Dookoła pomnika znajduje się 21 symbolicznych krzyży.

3. NAPISY NA TABLICACH – LISTA POLEGŁYCH

Na początku każdej z tablic znajduje się napis: *KU WIECZNEJ PAMIĘCI POLEGŁYM W WALKACH O WOLNOŚĆ OJCZYZNY W LATACH 1914–1921* zaś na końcu jednej i drugiej napis: *UFUNDOWAŁO SPOŁECZEŃSTWO ANDRYCHOWA I OKOLICY ZA STARANIEM ZWIĄZKU INWALIDÓW WOJENNYCH RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ POŚWIĘCONO I WMUROWNO W DNIU OBCHODU DWUDZIESTOLECIA ISTNIENIA ZWIĄZKU PIĘTNASTEGO SIERP-NIA R. P. 1939*

Na tablicach wymienionych zostało 89 nazwisk poległych znamienitych synów andrychowszczyzny:

- **Z Głębowic:** Sobecki F., Wacięga J.;
- **Z Inwałdu:** Grochowski Fr., Kasinek A., Kierpec J., Kierpec M., Kolber J., Mrzygłód J., Niedziółka A., Nowak M., Smolec Wł., Stuglik J.;
- **Z Nidku:** Bogunia A., Kobielski A., Szymański J., Wróbel J.;
- **Z Roczyn:** Gajczak A., Karcz J., Karkoszka J., Kuźma J., Smaza Fr.;
- **Z Sułkowic:** Bury Fr., Kiszka W., Marek J., Marek Jan, Ossowski A., Ossowski W., Żydek M.;
- **Z Wieprza:** PPR³. Bryzek Jan., Duźniak J., Nowak Fr., Płonka W., Wiercimak J.;
- **Z Zagórnika:** Legień Fr., Nowak A., Rokowski J., Rusinek M.;
- **Z Targanic:** Bizoń A., Gierałtowicz T., Okrzos A.;

3 Najprawdopodobniej podporucznik. Na stronie internetowej Muzeum WP, na liście „Oficerowie WP 1918–1921” jest Jan Kanty Bryzek, ale w stopniu kapitana

- **Z Andrychowa:** Balcarczyk S., Bąkowski J., Borgosz A., Brożena L., Bury Fr., Cwiertka A., Fraś K., Fraś Fr., Gajczak J., Gibas J., Gibas K., Gondko J., Górny J., Goździewicz Wł., Gustafiak A., Janeczko Wł., Jończy Wojciech, Jura Tomasz, Karcz Fr., Kofin St., Komendera J., Komendera Fr., Króliczek F., Krystian Jan, Kuwik J., Ligus J., Magiera Jan, Mazurek J., Mazurek P., Migdałek Leopold, Nowak J., Okrzos A., Pabiś Fr., Pająk K., Paździora I., Polak Jan, Prus J., Rychter Fr., Rokowski W., Swakoń J., Swakoń Jan, Surma J., Szlagor M., Talar A., Tyrlak W., Walusiak J., Walusiak Wł., Żywioł Jan, ppor. Zieliński Jan⁴

Groby żołnierzy i tablica pamiątkowa

Udało się uzyskać tylko bardzo fragmentaryczne informacje na temat tego, kim byli ludzie, których nazwiska widnieją na tablicach. Jednym z tych bohater-skich, poległych na wojnie żołnierzy był Ludwik Brożyna, który na tablicy widnieje jako Brożena L.⁵ Z zawodu był on siodlarzem. Ożenił się z andrychowianką z domu Chmiel. Był wielkim elegantem, lubił chodzić z laseczką. Miał troje dzieci, dwóch synów i córkę. Jeden z jego synów, także Ludwik, był członkiem Komitetu Honorowego uroczystości. Po śmierci, L. Brożyny seniora wdowa po nim postarała się o rentę, za którą zaczęła w Andrychowie budować dom, który do dzisiaj służy rodzinie.

4 Na stronie internetowej Muzeum WP, na liście „Oficerowie WP 1918 – 1921” wymienieni są dwaj Janowie Zielińscy: ppor. piechoty, ur. 1897 i ppor. artylerii ur. 1899

5 Według informacji uzyskanych od wnuczki L. Brożyny nazwisko było prostowane sądownie

Podporucznik Jan Bryzek zginął pod Krosnem. Był on najprawdopodobniej agronomem w Wieprzu, starszym bratem Piotra Bryzka, który jako Wójt Gminy Zbiorowej w Wieprzu był wśród członków Komitetu Honorowego uroczystości.

W Andrychowie żyją także potomkowie Jana Magiery. Z ich wspomnień wynika, że Jan Magiera urodził się w roku 1890, a poległ jako żołnierz austriackiego 56 pułku piechoty 22.X.1914, podczas ataku na pozycje rosyjskie w pobliżu Dębłina, zwanego wówczas, pod zaborem carskim, Iwangorodem. Świadkiem jego śmierci był uczestnik tych walk, także andrychowianin Józef Ćwierotka, który wspominał, że w walkach pod Dęblinem zginął także inny mieszkaniec Andrychowa, który nazywał się Serwin. Nazwiska Serwin brak jednak na tablicach.

4. KTO BYŁ KIM W ANDRYCHOWIE W SIERPNIU 1939 R.?

Niewątpliwie osoby zaproszone na członków Komitetu Honorowego i Komitetu Wykonawczego obchodu 20-lecia Związku Inwalidów Wojennych R.P., stanowiły ówczesną andrychowską elitę. Autorzy spróbowali więc znaleźć nieco więcej informacji na ich temat.

Władzę w Andrychowie pełnili wówczas ludzie wybrani z list Bezpartyjnego Bloku Współpracy z Rządem. W mieście nie brakowało też organizacji chrześcijańskich, działały np. Stowarzyszenie Katolickiej Młodzieży „Oświata i Praca”, oraz dwa chrześcijańskie związki zawodowe: pracowników przemysłu włókienniczego i przemysłu drzewnego.

Z drugiej strony ok. 500 członków zrzeszała Polska Partia Socjalistyczna⁶, a ponadto istniał Związek Zawodowy Klasowy Robotników Przemysłu Włókienniczego i oddział Towarzystwa Uniwersytetów Robotniczych. Dowodem mądrego pluralizmu organizatorów uroczystości było więc zaproszenie do udziału w Komitecie Honorowym uroczystości socjalistów Adolfa i Józefa Prusa.

Charakterystyka osoby podana w zaproszeniu

Uzupełnienia, które udało się uzyskać obecnie

Babuchowski E.,
Prezes Kat. Stow. Męż.

Edmund Babuchowski, komendant Policji Miejskiej.
W roku 1929 był ponadto komendantem
Ochotniczej Straży Pożarnej⁷

6 Liczbę taką podaje, opierając się na danych Starosty Wadowickiego z 1924 r. A. Nowakowski w: „Zarys dziejów „Sokoła” w Andrychowie i Choczni”. Wadowice 2007

7 Księga adresowa Polski (wraz z wolnym miastem Gdańskiem) dla handlu, przemysłu, rzemiosła i rolnictwa 1929. Towarzystwo Reklamy Międzynarodowej Warszawa

Babińska Helena	Helena Babińska (1912 – 2008), absolwentka Seminarium Nauczycielskiego, wybitna sportsmenka (lekkoatletka). W 1940 r. wyszła za mąż za Tadeusza Pietrzyka, długoletniego nauczyciela Szkoły nr 1.
Dr Bednarowski Aleks.	Dr Aleksander Bednarowski , sędzia (w okresie międzywojennym w Andrychowie istniał Sąd Grodzki, a w Wadowicach – Sąd Okręgowy ⁸)
Bizoń Jan Prez. Chrześć. Zw., Zaw.	Jan Bizoń (1903 – 1986), z zawodu rymarz i tapicer, pracownik Zakładów Czczowiczka. Podczas II wojny konspirator AK.
Hr. Bobrowska Róża	Hr. Róża Bobrowska de domo Męczińska (1880 – 1952). Wdowa po Stefanie, właścicielu dóbr andrychowskich i burmistrzu w latach 1908-1920 i 1927-1931. Filantropka, członek-założyciel i wiceprezes Katolickiego Stowarzyszenia Ochronki. ⁹
Brożena L. Prez. Kat. Stow. Młodz. Męsk.	Ludwik Brożyna ¹⁰ (1917 – 1992), z zawodu ślusarz, czynny sportowiec, po wojnie działacz K.S. „Beskid”. Jego ojciec poległ w I wojnie światowej i jego nazwisko znajduje się na tablicy
Bryksa Stefan	Stefan Bryksa (1903 – 1945). Zdał maturę w Gimnazjum w Wadowicach w 1924 r. Był sekretarzem Urzędu Miejskiego w Andrychowie
Bryzek Piotr Wójt Gminy Zbior. w Wieprzu	Piotr Bryzek , ur. 1900, najprawdopodobniej zamordowany w Wieprzu 1940 r. Jego starszy brat poległ w I wojnie światowej i jego nazwisko znajduje się na tablicy
Buda Wł. Prez. K.S. Andrychovia	Władysław Buda (1904 – 1981), buchalter z zawodu, długoletni pracownik i prokurent Zakładów Czczowiczka. Po wojnie jeden z pionierów odbudowy zakładów AZPB, był w AZPB dyrektorem administracyjnym, naczelnym i inwestycyjnym. W 1958 r. przeniósł się do Warszawy ¹¹ . Mieszkał na rogu ul. Traugutta i Słowackiego, w domu, który odkupiła od niego rodzina Peszków.
Bylica Anna, Prez. Kat. Stow. Kobiet	Anna Bylica (1893 – 1978) W 1932 r., po śmierci męża Franciszka, który był piekarzem, uzyskała tytuł mistrza piekarskiego i prowadziła istniejącą do dziś piekarnię

8 patrz przypis 7

9 Sprawozdania Katolickiego Stowarzyszenia Ochronki w Andrychowie za rok 1907, 1910 i 1911, oraz: M. Biel-Pająkowa: W służbie Matce Boga i dzieciom cz I i II. „Nowiny Andrychowskie” nr 9(70) i 10 (71)/1996

10 patrz przypis 5

11 F. Penkala: „Kto pamięta Władysława Budę”. Nowiny Andrychowskie nr 3 (196)/2007

- Chlebowski A.
Prez. Tow. Czytelnia
- Antoni Chlebowski** (1873 – 1941), urzędnik pocztowy, działacz społeczny. Wieloletni skarbnik, a potem prezes Towarzystwa „Czytelnia”. Prezes i członek honorowy Katolickiego Stowarzyszenia Ochronki
- Dr Cholewka St.
Książd Chowaniec Wł.
- Dr Stanisław Cholewka** (1867 – 1945), adwokat
- Ks. Władysław Chowaniec**, ur. 1908, wikary w Andrychowie 1933-1935 (potem być może był tu katechetą)
- Dyr. Dalewska W.
- Wiktoria Dalewska** (1883 – 1966). W latach 1925-39. oraz 1945 – 51 dyrektorka Szkoły Żeńskiej (po wojnie S.P. nr 2). Honorowa Obywatelka Miasta Andrychowa¹². Pierwsza w Andrychowie kobieta – radna miejska
- Donaś J.
Prez. Zw. Emerytów
- Józef Donaś** (1867 – 1945). Organista. Osoba o tym samym nazwisku była w latach 1927-1932 asesorem w Radzie Miejskiej, a w latach 1932-1934 – wiceburmistrzem
- Inż. Czczowiczka
- Najprawdopodobniej **inż. Edwin Czczowiczka**, jeden z czterech braci – właścicieli Pierwszej Galicyjskiej Tkalni Mechanicznej Bracia Czczowiczka, później firmy Bracia Czczowiczka Andrychów (ABC), po wojnie przekształconej w AZPB Andropol¹³. Inż. E. Czczowiczka był jednym z fundatorów „Domu Zdrowia” w Targanicach¹⁴
- Faber Henryk
- Henryk Faber**, cholewkarz. Członek istniejącego od XIX w. Cechu zjednoczonych rękodzielników szewców, garbarzy, siodlarzy, rymarzy i rękawiczników miasta Andrychowa. Dyplom mistrzowski uzyskał w r. 1921¹⁵
- Förster August
Nacz. Straży Fabr.
- August Förster**, naczelnik Straży Pożarnej w Zakładach Czczowiczka. Jako Niemiec był w czasie II wojny światowej naczelnikiem OSP w Andrychowie¹⁶

12 Praca Zbiorowa: „Jubileusz Szkoły Podstawowej nr 2 im. Marii Konopnickiej w Andrychowie 1889/1890 – 1999/1990”. Andrychów 2000

13 J. Zembroń: Raptularz andrychowski; przemysł miejscowy XX wieku. Andrychów 2002

14 Andrychów w walce z gruźlicą. Wydano w związku z uroczystością 10-lecia Towarzystwa Przeciwgruźliczego w Andrychowie. Drukarnia „Sztuka” w Krakowie 1937

15 M. Skrzypiec: Folder Wystawy z cyklu Moja Mała Ojczyzna; Andrychowskie tradycje rzemieślnicze. Cz. II. „Usługi i zasługi”. TMA Andrychów 2009

16 F. Kudas: „Z dziejów Ochotniczej Straży Pożarnej w Andrychowie w 120 rocznicę jej statutowej egzystencji (1879-1999), oraz w 160 rocznicę rozpoczęcia działalności w mieście (1840 – 1999)”. Andrychów 1999 (maszynopis niepublikowany)

- Inż. Franta M. Nie udało się uzyskać żadnych informacji
- Fryś Fr.,
Wiceburm. **Franciszek Fryś** młodszy (1900 – 1955). Piekarz, spadkobierca istniejącej od 1877 r., najstarszej w Andrychowie piekarni., Działacz społeczny i sportowy. W latach 1927 – 1928 sekretarz OSP w Andrychowie. Członek Podkomitetu W.F i P.W., zrzeszającego budowniczych basenu kąpielowego. Od 1935 r. wiceburmistrz u boku Adama Wietrznego. Podporucznik rezerwy W.P. kombatant I wojny światowej i kampanii 1920 r. Posiadacz Odznaki Pamiątkowej Więźniów Ideowych z lat 1914 – 1921.
- Dr Gerstmann Al. Nie udało się uzyskać żadnych informacji
- Hojny Michał **Michał Hojny** (1879 – 1954), rzeźnik i masarz. Był ostatnim przed wojną Starszym istniejącego od r. 1886 „Cechu rzeźniczego, skupiającego także masarzy, oberżystów i garbarzy pod nazwą rzeźnickiego andrychowskiego”¹⁷.
- Jarosz A.,
Prez. Pow. Koła Zw. Inw. Woj.
w Wadowicach Nie udało się uzyskać żadnych informacji
- Ks. Kasprzyk K. **Ks. Kazimierz Kasprzyk**, ur. 1907, wikary w Andrychowie 1937 – 1945
- Inż. Kański Tad. **Inż. Tadeusz Kański** „Mierniczy przysięgły”¹⁸ Członek Podkomitetu W.F i P.W., zrzeszającego budowniczych basenu kąpielowego
- Kreczmer J.,
Prez. Kółka Roln. **Józef Kreczmer** (1899 – 1974), technik mechanik, pracownik tartaku. Działacz społeczny, radny. Pionier elektryfikacji Andrychowa, założyciel tutejszej Kasy Stefczyka, założyciel i honorowy prezes Kółka Rolnego
- Dr. Ksyk Stan. **Dr Stanisław Ksyk**, dyrektor Sanatorium Dziecięcego (w budynku, zajmowanym obecnie przez Wojewódzki Szpital Psychiatryczny)
- Kurzyniec St.,
Prez. Straży Fabr. **Stanisław Kurzyniec** (1906 – 1969). Zajmował się w zakładach Czeczowiczka sprawami administracyjnymi. Członek Podkomitetu W.F i P.W., zrzeszającego budowniczych basenu kąpielowego.

17 patrz przypis 15

18 Kursywą w cudzysłowie zaznaczono nazwy zakładów handlowych, rzemieślniczych i usługowych zapisane w: „Andrychów jako letnisko”. Nakładem i pod redakcją „Informatora”, gazetki ściennej Andrychowa i okolicy 1934

Lambert T., Nacz. Urzędu Sk. w Wadowicach	Nie udało się uzyskać żadnych informacji
Laskowski St., Nacz. Stacji	Stanisław Laskowski , naczelnik stacji kolejowej w Andrychowie
Lichoniewicz Jad., op. Żeńsk. Druż. Harcerskiej	Jadwiga Lichoniewicz , nauczycielka w Szkole Żeńskiej (po wojnie S.P. nr 2) ¹⁹
Malinka Jan	Jan Malinka (1877 – 1949), właściciel znanej w Andrychowie „ <i>wytwórni pieców kaflowych i wyrobów ceramicznych</i> ” ²⁰ na rogu ulic Pachla i Garncarskiej, w miejscu, gdzie obecnie jest osiedle ASM
Ks. Marszałek J.	Ks. Jan Marszałek , ur. 1907, wikary w Andrychowie w latach 1938-1942
Dr Malec Jan	Dr Jan Malec (1855 – 1942), adwokat, dr obojga praw, w latach 1903 – 1926 założyciel i prezes Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Andrychowie ²¹ . Sekretarz Katolickiego Stowarzyszenia Ochronki ²² .
Dr Matlak St.	Dr Stanisław Matlak (1883 – 1939), znany andrychowski lekarz i społecznik. Naczelný lekarz Kasy Chorych w Białej, potem w Wadowicach. Jeden z założycieli Towarzystwa Przeciwgruźliczego w Andrychowie ²³ . Był asesorem i Wiceburmistrzem. Ojciec Ferdynanda, dziadek Jacka, także lekarzy
Matuszkiewicz Fr. Prez. Pol. Zjed. Zaw.	Prawdopodobnie kierowca jedynego (!) w zakładach Czczowiczka ciągnika, służącego do transportu surowców i wyrobów gotowych między fabryką a dworcem kolejowym
Mikołajko W., Prez. Podof. Rezer.	Wincenty Mikołajko (1900 – 1956), „ <i>cegielnia i dostawa szutru</i> ” ²⁴
Dyr. Nowakowski J.	Józef Nowakowski (1891 – 1966) nauczyciel, w latach 1932 – 1949 kierownik Szkoły Męskiej (po wojnie S.P. nr1) ²⁵
Dyr. Noworyta Fr.	Franciszek Noworyta , dyrektor tartaku

19 patrz przypis 12

20 patrz przypis 18

21 G. Studnicki: „Kto był kim w Wadowicach”. Wadowice 2004

22 patrz przypis 9

23 patrz przypis 14

24 patrz przypis 18

25 Praca Zbiorowa: „Dzieje i rozwój Szkoły Podstawowej nr 1 im. Tadeusza Kościuszki w Andrychowie 1791-2001”. Andrychów 2001

- Opalko Roman
Kom. Zw. Strzel.
- Olejowski J.,
Prez. Zw. Strzel.
- Pabiś Elż.,
Prez. Koła. Gosp.
- Pachel Fer.
- Pikoń N.,
Zw. Majstr. Tkackich
- Puchała Wł.,
op. Mesk. Druž. Harc.
- Pudło M.,
Nacz. Poczty
- Prus J.,
Prez. Kl. Zw. Robot.
- Prus A.,
Dr Przybyło Br.
- Roman Opalko** (1898 – 1948), pracownik Zakładów Cieczowiczka. Po wojnie jeden z pionierów odbudowy i dyrektor AZPB²⁶, członek Podkomitetu W.F i P.W., zrzeszającego budowniczych basenu kąpielowego.
- Józef Olejowski** (1895 – 1976), pracownik Zakładów Cieczowiczka, legionista, kombatant I wojny światowej i kampanii 1920 r., kawaler Krzyża Niepodległości. Po wojnie jeden z pionierów odbudowy AZPB
- Nie udało się uzyskać żadnych informacji
- Ferdynand Pachel** (1867 – 1946), w latach 1899-1931 nauczyciel, a w latach 1916-1931 Kierownik Szkoły Męskiej (po wojnie S.P. nr 1)²⁷, działacz samorządowy, radny, asesor, Honorowy Obywatel Miasta Andrychowa. Patron andrychowskiej ulicy
- Wincenty Pikoń** (1898 – 1972). Był wieloletnim pracownikiem Zakładów Cieczowiczka, a także członkiem zakładowej straży pożarnej
- Władysław Puchała**, długoletni nauczyciel Szkoły Podstawowej nr1²⁸
- Michał Pudło** (1894 – 1973), naczelnik Poczty. W latach 1947-1951 prezes Ochotniczej Straży Pożarnej²⁹ Członek Podkomitetu W.F i P.W., zrzeszającego budowniczych basenu kąpielowego
- Józef Prus** (1906 – 1972), pracownik Zakładów Cieczowiczka, działacz socjalistyczny
- Dr Bronisław Przybyło** (1891 – ?), lekarz weterynarii, kpt. rezerwy WP, uczestnik kampanii 1920 r., zginął podczas II wojny światowej. Był inicjatorem budowy pierwszych odcinków kanalizacji w Andrychowie³⁰

26 patrz przypis 13

27 patrz przypis 25

28 patrz przypis 25

29 patrz przypis 16

30 E. Prus Bizon: „Ludzie, miejsca, przedmioty” część VII i VIII, „Nowiny Andrychowskie” nr 4(175) i 5(176), maj, czerwiec 2005

Mgr Ryłko M.	Mgr Marian Ryłko (1886 – 1964), magister farmacji, od 1919 r. właściciel najstarszej w Andrychowie apteki Pod Opatrznością. W latach 1925-1929 prezes Ochotniczej Straży Pożarnej ³¹
Rauchbegg A., Kom. Żeńsk. Oddz. Zw. Strz.	Nie udało się uzyskać żadnych informacji
Rycerz, Nacz. Urzędu Sk. w Wado wicach	Nie udało się uzyskać żadnych informacji
Rupik Wł.	Nie udało się uzyskać żadnych informacji
Sordyl Maria, Prez. Kat. Stow.Ośw. i Praca	Nie udało się uzyskać żadnych informacji
Sordyl Wł., Nacz. Straży Poż.	Władysław Sordyl (1889 – 1957) „koncesjonowany budowniczy i zaprzysiężony rzeczoznawca sądowy” ³²
Smaza J., Prez. Stow. Byłych Wojsk.	Józef Smaza (1877 – 1950) „Koncesjonowany majster ciesielski, specjalność budowa willi i domów drewnianych” ³³
Skrzyński Fr., Prez. Pol. Zw. Zaw. Rob.	Nie udało się uzyskać żadnych informacji
Ks. Suliński Jan	Ks. Jan Suliński , ur. 1905, wikary w Andrychowie 1936-1939
Stuglik Alojzy, Prez. Pol. Tow. Gimn. Sokół	Alojzy Stuglik 1869 – 1964, długoletni właściciel zakładu fotograficznego w Andrychowie, stworzył fotograficzną kronikę miasta
Semkara Fr., Kom. R.K.U. w Wadowicach	Nie udało się uzyskać żadnych informacji
Szczerski Tad., Prezes. Krak. Kongr. Kup.	Tadeusz Szczerski (1894 – 1948), właściciel „składu węgla, składu żelaza i wytwórni wyrobów drzewnych „ASTE” T. Szczerski i Ska” ³⁴
Ks. Kanonik Tatara Klemens	Ks. Kanonik Klemens Tatara (1882 – 1959) wikary w Andrychowie 1921-1923, proboszcz 1923-1959
Weber Alf.	Alfred Weber (1897 – 1962), ekonomista, długoletni pracownik zakładów Czeczowiczka. Skarbnik Zarządu Towarzystwa Przeciwegruźliczego

31 patrz przypis 16

32 patrz przypis 18

33 patrz przypis 18

34 patrz przypis 18

- Wietrzna H.,
Prez. Rodz. Rez.
Dr Wietrzna Wład.
Inż. Wietrzny Tad.
Dr Wietrzny Ap.,
Prez. Zw. Oficerów Rez.
Burm. Wietrzny Adam,
Prezes K.S. Beskid
Wcisło Jan,
Kom. P.P.P.
Walczak J.,
Wójt Gm. Zbior. Andrychów
Dr Weber Rudolf
Inż. Zagórski St.
Zygmuntowicz St.
- w Andrychowie³⁵. Sportowiec i turysta, działacz sportowy, zapalony ogrodnik – amator, fotoamator. Główny Księgowy AZPB w latach 1945 – 1947³⁶. Porucznik rezerwy W.P.
- Helena Wietrzna** (1902 – 1977), działaczka społeczna i sportsmenka, żona burmistrza Adama Wietrznego,
Władysława Wietrzna (1908 – 1998), dr medycyny, żona Apolinarego
Inż. Tadeusz Wietrzny (1896 – 1969), przed wojną właściciel „młyna motorowego”³⁷, który znajdował się tam, gdzie obecnie siedziba Banku Spółdzielczego. Przed wojną projektant wielu miejskich inwestycji. Po wojnie pracował w WSW „Andoria”
Apolinary Wietrzny (1899 – 1976), lekarz medycyny. Podporucznik rezerwy W.P.
Adam Wietrzny (1897 – 1973), prawnik, sportowiec, działacz samorządowy i sportowy, w latach 1935 – 1939 burmistrz Andrychowa. Za jego kadencji skanalizowano miasto, oraz wybudowano basen kąpielowy. Członek Podkomitetu W.F i P.W., zrzeszającego budowniczych basenu kąpielowego. Patron andrychowskiej alei. Podporucznik rezerwy W.P.
Jan Wcisło, przodownik Policji, komendant Posterunku Policji Państwowej. Ur. 1892, zginął w hitlerowskim obozie Auschwitz-Birkenau w 1942 r.
Nie udało się uzyskać żadnych informacji
Najprawdopodobniej **Dr Rudolf Weber**. Ur. 1889, sędzia, porucznik rezerwy W.P.
Inż. Stanisław Zagórski, pracownik PKP
Stanisław Zygmuntowicz (1880 – 1966), pracownik Urzędu Skarbowego, w Makowie, Andrychowie i w Wadowicach. Działacz samorządowy, radny, członek „Czytelni”. Zapalony ogrodnik-amator i pszczelarz, nieprofesjonalny malarz, reżyser przedstawień amatorskich

35 patrz przypis 14

36 patrz przypis 13

37 patrz przypis 18

KOMITET WYKONAWCZY

Charakterystyka osoby podana w zaproszeniu	Uzupełnienia, które udało się uzyskać obecnie
Antecki Franciszek	Franciszek Antecki (1896 – 1978), kierownik na tartaku, mieszkał w Sułkowicach
Czuba Alojzy	Alojzy Czuba (1895 – 1975), porucznik rezerwy W.P., kombatant I wojny światowej, właściciel gospodarstwa rolnego. Wraz z żoną prowadził istniejący do dziś przy ul. Beskidzkiej zakład betoniarski „ <i>wyrób dachówki cementowej, rur i kręgów studziennych</i> ” ³⁸
Kurzyniec St. burmistrz Wietrzny Adam	Informacje o Stanisławie Kurzyńcu podano wyżej Informacje o Adamie Wietrznym podano wyżej
Zieliński Aleksander	Aleksander Zieliński , 1896 – 1970, urzędnik pocztowy, andrychowski lider Związku Strzeleckiego, porucznik rezerwy WP Jako kombatant I wojny światowej otrzymał koncesję i był właścicielem restauracji ³⁹ ,

5. ZAKOŃCZENIE

Autorzy pragną bardzo podziękować Mieszkańcom Andrychowa, którzy pomogli w ustalaniu informacji o wojennym i powojennym losie tablic, a także o członkach Komitetu Honorowego i Komitetu Wykonawczego uroczystości. Przepraszając za ewentualne popełnione pomyłki, autorzy równocześnie proszą o sprostowanie lub uzupełnienie tych informacji na adres: Izba Regionalna Ziemi Andrychowskiej, 34-120 Andrychów Rynek 69, lub na adres internetowy: afrys@poczta.onet.pl.

Wykorzystane Publikacje:

1. I. Żmija: „Z archiwum X Proboszcza 0008”. „Nowiny Andrychowskie” nr 7(164)/2004
2. M. Kulczykowski: „Dwa wieki miasta Andrychowa (1767 – 1967). Kraków 1967.
3. A. Nowakowski: „Zarys dziejów „Sokoła” w Andrychowie i Choczni”. Wadowice 2007.

38 patrz przypis 18

39 patrz przypis 7

4. Księga adresowa Polski (wraz z wolnym miastem Gdańskiem) dla handlu, przemysłu, rzemiosła i rolnictwa 1929. Towarzystwo Reklamy Międzynarodowej Warszawa.
5. Sprawozdania Katolickiego Stowarzyszenia Ochronki w Andrychowie za rok 1907, 1910 i 1911.
6. M. Biel-Pająkowa: W służbie Matce Boga i dzieciom cz. I i II. „Nowiny Andrychowskie” nr 9(70) i 10 (71)/1996.
7. F. Penkała: „Kto pamięta Władysława Budę”. Nowiny Andrychowskie nr 3 (196)/2007.
8. Praca Zbiorowa: „Jubileusz Szkoły Podstawowej nr 2 im. Marii Konopnickiej w Andrychowie 1889/1890 – 1999/1990”. Andrychów 2000.
9. J. Zembroń: Raptularz andrychowski; przemysł miejscowy XX wieku. Andrychów 2002.
10. Andrychów w walce z gruźlicą. Wydano w związku z uroczystością 10-lecia Towarzystwa Przeciwgruźliczego w Andrychowie. Drukarnia „Sztuka” w Krakowie 1937.
11. M. Skrzypiec: Folder Wystawy z cyklu Moja Mała Ojczyzna; Andrychowskie tradycje rzemieślnicze. Cz. II. „Usługi i zasługi”. TMA Andrychów 2009.
12. F. Kudas: „Z dziejów Ochotniczej Straży Pożarnej w Andrychowie w 120 rocznicę jej statutowej egzystencji (1879-1999), oraz w 160 rocznicę rozpoczęcia działalności w mieście (1840-1999)”. Andrychów 1999 (maszynopis niepublikowany).
13. Andrychów jako lotnisko”. Nakładem i pod redakcją „Informatora”, gazetki ściennej Andrychowa i okolicy 1934.
14. G. Studnicki: „Kto był kim w Wadowicach”. Wadowice 2004.
15. Praca Zbiorowa: „Dzieje i rozwój Szkoły Podstawowej nr 1 im. Tadeusza Kościuszki w Andrychowie 1791-2001”. Andrychów 2001.
16. E. Prus Bizoń: „Ludzie, miejsca, przedmioty” część VII i VIII, „Nowiny Andrychowskie” nr 4(175) i 5(176), maj, czerwiec 2005.

Informacja o autorach

Andrzej Fryś - emerytowany inżynier mechanik, historyk – amator, autor kilkunastu opublikowanych artykułów na temat historii techniki, historii rodziny i historii Andrychowa. Członek zarządu Towarzystwa Miłośników Andrychowa.

Teresa Putek - mgr Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej. Emerytowana bibliotekarka Zespołu Szkół Zawodowych, Skarbnik Towarzystwa Miłośników Andrychowa.

Maria Skrzypiec - emerytka, Opiekun Izby Regionalnej w Andrychowie, Sekretarz Towarzystwa Miłośników Andrychowa